

p-ISSN 2300-4088
e-ISSN 2391-5951

Progress in Economic Sciences

**Czasopismo Naukowe Instytutu Ekonomicznego
Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica
w Pile**

Nr 4 (2017)

RADA NAUKOWA

Ismail Aktar, Yalova University, Turcja

Lidia Antoshkina, Berdiansk University of Management and Business, Ukraina

Peter Čajka, Matej Bel University, Słowacja

Marek Chrzanowski, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie Polska

Andrzej Czyżewski, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Dan Danuletiu, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia

Jolanta Drożdż, Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, Litwa

Wojciech Drożdż, Uniwersytet Szczeciński, Polska

Mariola Dźwigoł-Barosz, Politechnika Śląska, Polska

Camelia M. Gheorghe, Romanian-American University Bucharest, Rumunia

Alexandru Ionescu, Romanian-American University Bucharest, Rumunia

Sergij Ivanov, Prydniprowska Państwowa Akademia Budownictwa i Architektury, Ukraina

Ana Jurcic, John Naisbitt University Belgrade, Serbia

Branislav Kováčik, Matej Bel University, Słowacja

Grażyna Krzyminiewska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu Polska

Oleksandr Melnychenko, Uniwersytet Bankowy w Kijowie, Ukraina

Donat Jerzy Mierzejewski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska

Dragan Mihajlovic, John Naisbitt University Belgrade, Serbia

Algirdas Miškinis, Vilnius University, Litwa

Radosław Miśkiewicz, Luma Investment S.A., Łaziska Górne, Polska

Ranka Mitrovic, John Naisbitt University Belgrade, Serbia

Elvira Nica, The Academy of Economic Studies Bucharest, Rumunia

Peter Ondria, Danubius University, Słowacja

Kazimierz Pająk, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Ionela Gavriła Paven, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia

Marian Podstawka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Polska

Maria Popa, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia

Gheoghe H. Popescu, Dimitrie Cantemir University Bucharest, Rumunia

Tadeusz Stryjakiewicz, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

Andrzej Wiatrak, Uniwersytet Warszawski, Polska

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor naczelny

Jan Polcyn, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska

Sekretarz redakcji

Michał Bania, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska

Redaktorzy

Paweł Błaszczyk, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Agnieszka Brelik, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Polska

Bazyli Czyżewski, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska

Krzysztof Firlej, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

Anna Hnatyzyn-Dzikowska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polska

Grzegorz Kinelski, Stowarzyszenie na rzecz Gospodarki Energetycznej Polski, IAEE, Polska

Joanna Kryza, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska

Emilia Lewicka-Kalka, Dolnośląska Szkoła Wyższa, Polska
Sebastian Stępień, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Polska
Anna Turczak, Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie, Polska
Zofia Wyszowska, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy, Polska

Redaktorzy tematyczni

Wawrzyniec Czubak, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Polska
Iulian Dobra, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia
Silvia Maican, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia
Andreea Muntean, "1 Decembrie 1918" University in Alba Iulia, Rumunia
Eugeniusz Wszołkowski, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

Redaktor statystyczny

Grzegorz Przekota, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile

Redaktorzy językowi

Lyn James Atterbury, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska
Ludmiła Jeżewska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska
Marek Kulec, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica w Pile, Polska

ZESPÓŁ RECENZENTÓW

Madalina Balau, Universitatea Danubius Galati, Rumunia
Piotr Bórawski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Elena Druica, University of Bucharest, Rumunia
Anna Dziadkiewicz, Uniwersytet Gdański
Barbara Fura, Uniwersytet Rzeszowski
Agnieszka Głodowska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Justyna Góral, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie
Brygida Klemens, Politechnika Opolska
Andrzej Klimczuk, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Patrycja Kowalczyk-Rólczyńska, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Olive McCarthy, University College Cork, Irlandia
Anna Maria Moisello, University of Pavia, Włochy
Michał Moszyński, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Aklilu Nigussie, Ethiopian Institutes of Agricultural Research, Etiopia
Jarosław Olejniczak, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Grzegorz Paluszak, Uniwersytet Warszawski
Arkadiusz Piwowar, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Beata Przyborowska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Diana Rokita-Poskart, Politechnika Opolska
Oksana Ruzha, Daugavpils University, Litwa
Joanna Smoluk-Sikorska, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Marzena Szewczuk-Stępień, Politechnika Opolska
Mirosława Szewczyk, Politechnika Opolska
Piotr Szukalski, Uniwersytet Łódzki
Joanna Wiśniewska-Paluszak, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną.

© Copyright by Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Stanisława Staszica w Piła

Piła 2017

p-ISSN 2300-4088

e-ISSN 2391-5951

Projekt realizowany
z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

Poglądy autorów publikacji nie mogą być utożsamiane ze stanowiskiem
Narodowego Banku Polskiego.

Publikacja współfinansowana przez

Adres Redakcji: Instytut Ekonomiczny
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Stanisława Staszica w Piła
ul. Podchorążych 10
64-920 Piła
tel. (067) 352 26 11
<http://pes.pwsz.pila.pl>
pne@pwsz.pila.pl

Czasopismo jest indeksowane w następujących bazach:
BazEcon, BazHum, CEJSH, DOAJ, Index Copernicus, ERIH Plus

Przygotowanie i druk:
KUNKE POLIGRAFIA, Inowrocław

Spis treści

ARTYKUŁY

Andrzej CZYŻEWSKI, Joanna STROŃSKA-ZIEMANN , Determinanty zmian w rolnictwie i na obszarach wiejskich w podregionie pilskim w świetle analizy czynnikowej.....	11
Marcin BORUTA , Gerontechnologia jako narzędzie w procesie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych seniorów.....	25
Ryszard DZIEKAN, Magdalena KONIECZNY , Wykształcenie konsumentów żywności ekologicznej z województwa podkarpackiego a czynniki wpływające na jej zakup	37
Łukasz KRYSZAK, Jakub STANISZEWSKI , Czy mieszkając na wsi warto się kształcić? Kapitał ludzki jako determinanta dochodów na wsi i w mieście	51
Piotr KUŁYK, Łukasz AUGUSTOWSKI , Rozwój regionalny w kierunku trwale równoważonej gospodarki niskoemisyjnej	69
Milda Maria BURZAŁA , Synchronizacja aktywności gospodarczej Polski i Niemiec. Kilka uwag na temat przyczynowości.....	85
Joanna NUCIŃSKA , Uwarunkowania pomiaru efektywności finansowania edukacji – zarys problemu	103
Silvia Ștefania MAICAN, Ionela GAVRILĂ-PAVEN, Carmen Adina PAȘTIU , Skuteczna komunikacja i lepsze wyniki edukacyjne dla studentów specjalizacji ekonomicznych.....	119
Agnieszka POCZTA-WAJDA, Agnieszka SAPA , Paradygmat rozwoju zrównoważonego – ujęcie krytyczne	131
Grzegorz PRZEKOTA , Cenowe konsekwencje zróżnicowania rozwoju regionalnego w Polsce	143
Rafał KLÓSKA , Rozwój zrównoważony regionów w Polsce w ujęciu statystycznym	159
Zuzanna RATAJ, Katarzyna SUSZYŃSKA , Znaczenie społecznego budownictwa mieszkaniowego w zrównoważonym rozwoju	177
Dragan Ž. DJURDJEVIC, Miroslav D. STEVANOVIC , Problem wartości w postrzeganiu zrównoważonego rozwoju w międzynarodowym prawie publicznym	193

Dragica STOJANOVIC, Bojan DJORDJEVIC , Rozwój rynku węglowego i wydajności energetycznej w Republice Serbskiej	213
Biljana ILIĆ, Aleksandar MANIĆ, Dragan MIHAJLOVIĆ , Zarządzanie odnawialnymi źródłami energii i wybieranie projektów zrównoważonego rozwoju we wschodniej Serbii – metody MCDM	223
Marijana JOKSIMOVIC, Biljana GRUJIC, Dusan JOKSIMOVIC , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne i ich wpływ na kraje rozwijające się ekonomicznie w trakcie przemian	239
Gabrijela POPOVIĆ, Dragiša STANUJKIĆ, Vesna PAŠIĆ TOMIĆ , Wybór projektu ośrodka przy użyciu programowania kompromisowego.....	247
Dragan KOSTIC, Aleksandar SIMONOVIC, Vladan STOJANOVIC , Zrównoważony rozwój regionu: przypadek Centrum Logistycznego w Pirot ...	257
Marija KERKEZ, Vladimir GAJOVIĆ, Goran PUZIĆ , Model oceny ryzyka powodzi przy użyciu rozmytego analitycznego procesu hierarchicznego	271
Katarzyna SMĘDZIK-AMBROŻY , Polityka rolna UE a zrównoważony rozwój rolnictwa w regionie wielkopolskim	283
Monika ŚPIEWAK-SZYJKA , Senior na rynku pracy	295
Sebastian STĘPIEŃ, Dawid DOBROWOLSKI , Straty i marnotrawstwo w łańcuchu dostaw żywności – propedeutyka problemu	305
Anna SZCZEPAŃSKA-PRZEKOTA , Identyfikacja wahań koniunkturalnych na rynku kontraktów terminowych na produkty rolne	317
Anna TURCZAK , Zatrudnienie w działalności badawczo-rozwojowej w wybranych krajach Unii Europejskiej i świata	333
Grzegorz KINELSKI, Kazimierz PAJĄK , Rynek konkurencyjny i źródła jego przewagi w subsektorze elektroenergetycznym	347
Agnieszka WLAZŁY , Wpływ zasobów środowiskowych na rozwój gospodarczy obszarów wiejskich na przykładzie Gminy Stare Miasto.....	361
Marta GUTH, Michał BORYCHOWSKI , Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w Polsce w polityce Unii Europejskiej w perspektywach finansowych na lata 2007–2013 i 2014–2020	387
Ranka MITROVIC, Ana JURCIC, Marijana JOKSIMOVIC , Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na rozwój ekonomiczny Serbii i Polski	405
Radosław MIŚKIEWICZ , Wiedza w procesie pozyskiwania przedsiębiorstw	415
Andreea CIPRIANA MUNTEAN, Iulian BOGDAN DOBRA , Związek między satysfakcją turystów i lojalnością wobec kierunku podróży.....	433
Kodeks etyczny czasopisma „Progress in Economic Sciences”	455

Table of contents

ARTICLES

Andrzej CZYŻEWSKI, Joanna STROŃSKA-ZIEMANN , Determinants of changes in agriculture and rural areas in the Piła sub-region in the light of factor analysis	11
Marcin BORUTA , Gerontechnology in providing for the housing needs of the elderly	25
Ryszard DZIEKAN, Magdalena KONIECZNY , The education level of organic food consumers from the Podkarpackie province versus factors impacting its purchase	37
Łukasz KRYSZAK, Jakub STANISZEWSKI , Does education pay off for those living in the countryside? Human capital as a determinant of rural and urban workers' incomes	51
Piotr KUŁYK, Łukasz AUGUSTOWSKI , Regional development towards sustainable low-carbon economy	69
Milda Maria BURZAŁA , Synchronization of business activities between Poland and Germany. A few comments on causality	85
Joanna NUCIŃSKA , Conditions for measuring the efficiency of education funding: an outline of the problem	103
Silvia Ștefania MAICAN, Ionela GAVRILĂ-PAVEN, Carmen Adina PAȘTIU , Effective Communication and Improved Educational Results for Students in Economic Specializations	119
Agnieszka POCZTA-WAJDA, Agnieszka SAPA , The paradigm of sustainable development: a critical approach	131
Grzegorz PRZEKOTA , The consequences of price differentiation for regional development in Poland	143
Rafał KLÓSKA , Sustainable development of individual regions in Poland in terms of statistics	159
Zuzanna RATAJ, Katarzyna SUSZYŃSKA , The importance of social housing in sustainable development	177
Dragan Ž. DJURDJEVIC, Miroslav D. STEVANOVIC , Value problem in perception of sustainable development in international public law	193

Dragica STOJANOVIC, Bojan DJORDJEVIC, Carbon Market Development and Energy Efficiency in the Republic of Serbia	213
Biljana ILIĆ, Aleksandar MANIĆ, Dragan MIHAJLOVIĆ, Managing renewable energy resources choosing the sustainable development projects in Eastern Serbia – MCDM methods	223
Marijana JOKSIMOVIC, Biljana GRUJIC, Dusan JOKSIMOVIC, Foreign direct investment and their impact on economic development countries in transition	239
Gabrijela POPOVIĆ, Dragiša STANUJKIĆ, Vesna PAŠIĆ TOMIĆ, Resort Project Selection by Using Compromise Programming	247
Dragan KOSTIC, Aleksandar SIMONOVIC, Vladan STOJANOVIC, Sustainable development of the region: the case of Logistic Centre Pirot	257
Marija KERKEZ, Vladimir GAJOVIĆ, Goran PUZIĆ, Flood risk assessment model using the fuzzy analytic hierarchy process	271
Katarzyna SMĘDZIK-AMBROŻY, The European Union’s (EU) agricultural policy and the sustainable development of agriculture in the Wielkopolska region	283
Monika ŚPIEWAK-SZYJKA, The elderly on the labour market	295
Sebastian STĘPIEŃ, Dawid DOBROWOLSKI, Loss and waste in the food supply chain: an introduction to the problem	305
Anna SZCZEPAŃSKA-PRZEKOTA, Fluctuations in the futures market for agricultural products	317
Anna TURCZAK, Employment in the research and development sector in selected countries of the European Union and the world	333
Grzegorz KINELSKI, Kazimierz PAJAŁ, Competitive market and sources of its advantages in the electric energy subsector	347
Agnieszka WLAZŁY, The impact of environmental resources on the economic development of rural areas using the example of the Stare Miasto municipality	361
Marta GUTH, Michał BORYCHOWSKI, Sustainable development of rural areas in Poland in the European Union policy and the financial perspectives for 2007–2013 and 2014–2020	387
Ranka MITROVIC, Ana JURCIC, Marijana JOKSIMOVIC, Impact of FDI on the Economic Development of Serbia and Poland	405
Radosław MIŚKIEWICZ, Knowledge in the process of enterprise acquisition	415
Andreea CIPRIANA MUNTEAN, Iulian BOGDAN DOBRA, Considerations regarding relationship between tourists satisfaction and destination loyalty ..	433
‘Progress in Economic Sciences’ – Code of Ethics	461

Katarzyna SMĘDZIK-AMBROŹY*

Polityka rolna UE a zrównoważony rozwój rolnictwa w regionie wielkopolskim

Wstęp

Procesy rozwojowe zachodzące w rolnictwie mają związek z przestrzenią, do której przynależą. Determinuje ona uwarunkowania zasobowe do produkcji rolnej wynikające z wyposażenia w czynniki: ziemi, kapitału i pracy (w sensie ilościowym i jakościowym). To z kolei wpływa na wyniki ekonomiczne osiągnięte przez gospodarstwa rolne i sposoby prowadzenia przez nie produkcji (zakres intensyfikacji, skalę produkcji i jej koncentrację). Powoduje to zróżnicowanie rolnictwa w przestrzeni, które uwidacznia się już na poziomie lokalnym. Świadczą o nim różnice w sytuacji ekonomicznej gospodarstw z obszarów o różnych uwarunkowaniach zasobowych do produkcji rolnej. Ze sposobów prowadzenia działalności rolniczej wynika oddziaływanie tego sektora na zasoby przyrodnicze obszarów wiejskich. Rolnicy wykorzystują w swej działalności zasoby przyrodnicze i posiadają możliwości świadczenia dóbr publicznych tj. bioróżnorodność zatem oddziałuje też na ład środowiskowy obszarów wiejskich. Powoduje to nasilenie badań w obszarze oddziaływania różnych modeli rolnictwa na równowagę środowiskową i ekonomiczną obszarów wiejskich. Określenie wpływu działalności rolniczej na stan zasobów przyrodniczych, a także wyniki ekonomiczne, a szerzej na zróżnicowanie efektywności ekonomicznej gospodarstw rolnych w przestrzeni, jest więc jednym z najbardziej aktualnych wyzwań ekonomii rolnej. Wynika ono z nowego priorytetu wspólnej polityki rolnej (WPR), jakim jest dążenie do rozwoju zrównoważonego tego sektora, co stanowi warunek niezbędny wzrostu dobrobytu całości społeczeństwa. Zrównoważony rozwój polega bowiem na „maksymalizacji korzyści netto z rozwoju ekonomicznego, chroniąc jednocześnie oraz zapewniając odtworzenie się użyteczności i jakości zasobów naturalnych w długim okresie” (Fiedor, Jończy 2009, s. 41).

Powszechnie w literaturze przedmiotu uznaje się, że osiągnięciu zrównoważonego rozwoju rolnictwa UE sprzyjają reformy WPR po 2000 roku. Słuszność tego stwierdzenia nie podlega wątpliwości, jeśli wziąć pod uwagę

* Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

zmiany w instrumentarium WPR oraz w kryteriach przyznawania środków finansowych w ich ramach jakie dokonały się w UE po 2000 r. (np. wprowadzenie *cross-compliance*¹). Pozytywne oddziaływanie WPR na realizację postulatów rozwoju zrównoważonego w skali lokalnej i regionalnej, na obszarach o zróżnicowanych uwarunkowaniach zasobowych do produkcji rolnej, wymaga jednak szczegółowych badań. Różni autorzy stwierdzają np. że w Polsce programy rolnośrodowiskowe realizowane są głównie przez gospodarstwa znajdujące się w Polsce północnej i zachodniej [por. np. Pawlewicz, Bórawski 2013, s. 276, Pajewski 2014, s. 74] przyczyniając się do ograniczenia intensywności produkcji rolnej na tych obszarach, co stanowi stan optymalny z punktu widzenia przeznaczenia tych działań. Zauważa się również, że środki finansowe na działania proefektywnościowe np. na modernizację gospodarstw rolnych trafiają w znakomitej większości do gospodarstw towarowych, o znacznym areale, produkujących w sposób intensywny i znajdujących się na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach do produkcji rolnej [por. np. Poczta, Siemiński, Sierszchulski 2012, s. 211–213, 216–222, Józwiak 2005, s. 10–23, Czubak, Sadowski, Wigier 2014]. Przemawia to za stwierdzeniem, iż wykorzystanie różnych instrumentów WPR po integracji Polski z UE jest wysoce zróżnicowane przestrzennie. Poza tym J. Kozyra i G. Siebielec [2014, s. 198], stwierdzają że: „następuje polaryzacja regionów pod względem intensywności produkcji rolniczej związana z czynnikami strukturalno-ekonomicznymi oraz częściowo naturalnymi. W regionach o niskiej intensywności dochodzi do obniżenia potencjału produkcji rolniczej, a w regionach o wyższej intensywności – do presji rolniczej na środowisko naturalne”. Dodatkowo J. Kopiński [2010] i W. Ziętała (2005) zauważają także, że cechą charakterystyczną polskiego rolnictwa jest zróżnicowanie regionalne nasilające się na skutek koncentracji produkcji prowadzące do jej regionalnej polaryzacji. W związku z tym celem artykułu było określenie wpływu instrumentów wspólnej polityki rolnej (WPR) na zrównoważony rozwój rolnictwa obszarów różniących się uwarunkowaniami zasobowymi w Wielkopolsce. W artykule postawiono hipotezę, że na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali Wielkopolski, w latach 2004–2012 rolnicy częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań proefektywnościowych, niż rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. Z kolei rolnicy z województwa wielkopolskiego, z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa, częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań prośrodowiskowych, niż rolnicy z tego regionu, z obszarów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa. Pozytywna weryfikacja hipotezy pozwoliłaby wnioskować o polaryzacji w za-

¹ Zasada wzajemnej zgodności, w myśl której płatności bezpośrednio przyznawane w ramach wspólnej polityki rolnej uzależnione są od spełnienia poprzez rolnika określonych warunków związanych z ochroną środowiska.

kresie zrównoważonego rozwoju rolnictwa w regionie wielkopolskim, gdyż na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa dzięki środkom z WPR zwiększałoby się zrównoważenie ekonomiczne względem 2004 roku, zaś poziom zrównoważenia środowiskowego zmniejszałby się lub pozostawał taki sam. Na obszarach o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego występowałyby w latach 2004–2012 tendencje odwrotne. Zakres czasowy badań objął lata 2004–2012, przestrzenny poszczególne powiaty w Wielkopolsce, zaś podmiotowy gospodarstwa indywidualne z tych powiatów.

Metodologia

Powiaty w Wielkopolsce uporządkowano względem uwarunkowań zasobowych rolnictwa obszaru referencyjnego, którym był region wielkopolski. Zastosowano wartości w zakresie wyposażenia ilościowego (udział użytków rolnych w powierzchni ogółem, wielkość gospodarstwa, liczba ciągników i przyczep wykorzystywanych rolniczo) i jakościowego (wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, liczba osób z wykształceniem wyższym rolniczym pracujących w rolnictwie, wydatki inwestycyjne) gospodarstw w poszczególne zasoby produkcyjne. Tym samym wartości charakteryzujące rolnictwo indywidualne w Wielkopolsce stanowiły rolę wzorców, względem których pogrupowano wartości dla rolnictwa indywidualnego z poszczególnych powiatów w regionie wielkopolskim. Obszarom, które posiadały wyposażenie w poszczególne zasoby niższe o więcej niż 5% mediany dla obszaru referencyjnego przypisano wartości -1, tym które posiadały wyposażenie w poszczególne zasoby wyższe o więcej niż 5% mediany przypisano wartości +1. Tym, które posiadały wyposażenie w poszczególne zasoby wyższe/niższe o 5% powyżej/poniżej mediany przypisano wartości 0. Obszary, w ocenach których przeważały wartości +1 nad -1 i 0 uznano za posiadające dodatnie (korzystne) uwarunkowania zasobowe do produkcji rolnej (względem rolnictwa indywidualnego w Wielkopolsce). Obszarom, w ocenach których przeważały wartości -1 nad +1 i 0 uznano za posiadające ujemne (niekorzystne) uwarunkowania zasobowe. Obszary, w ocenach których wartości -1, +1 i 0 były takie same lub przeważało 0, uznane zostały za posiadające neutralne uwarunkowania zasobowe rolnictwa indywidualnego względem obszaru referencyjnego, czyli województwa wielkopolskiego. W szeregowaniu wykorzystano dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku (GUS 2003 a-b, Witek 1993, Urząd Statystyczny w Poznaniu 2003 b-d).

Następnie porównano liczebności rolników indywidualnych, którzy otrzymali środki finansowe z UE, na realizację działań proefektywnościowych i prośrodowiskowych, w poszczególnych latach okresu 2004–2012, z poszczególnych powiatów Wielkopolski. Dalej zastosowano grupowanie tych liczebności

względem położenia gospodarstw indywidualnych, na obszarach różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa (zob. rys. 1). Liczebności rolników indywidualnych, którzy otrzymali środki finansowe z UE, przeliczono na sto gospodarstw indywidualnych z danego powiatu. Informacji na temat liczby gospodarstw indywidualnych w poszczególnych powiatach Wielkopolski dostarczyły wyniki Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 r. W ramach działań proefektywnościowych znalazły się takie działania jak: inwestycje w gospodarstwach rolnych i modernizacja gospodarstw rolnych, zaś działania prośrodowiskowe obejmowały: dopłaty do zalesiania gruntów rolnych oraz programy rolnośrodowiskowe. Ponieważ w ramach działania: *inwestycje w gospodarstwach rolnych* nabory wniosków miały miejsce w latach 2004, 2005 i 2007, a w przypadku działania: *modernizacja gospodarstw rolnych* w latach 2007, 2009, 2013, w przypadku działań proefektywnościowych zakres czasowy badań obejmował te lata. Dane na temat liczebności indywidualnych gospodarstw rolnych z poszczególnych powiatów Wielkopolski, korzystających ze wsparcia finansowego w ramach działań zaliczonych do proefektywnościowych i prośrodowiskowych, pochodziły ze sprawozdań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w Poznaniu.

Wyniki badań

Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w Wielkopolsce

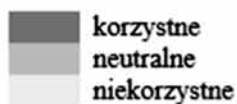
W wyniku zastosowanej metodologii badawczej wyodrębniono trzy grupy powiatów w Wielkopolsce, różniące się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa (zob. rys. 1). Powiaty o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa względem województwa występowały głównie w Wielkopolsce południowo-zachodniej. Wyjątek w tym zakresie stanowiły dwa powiaty, a mianowicie: obornicki i gnieźnieński usytuowane w centralnej i wschodniej części województwa. Najliczniej występowały obszary o neutralnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali lokalnej. Geograficzne skupienie tych powiatów znajdowało się w Wielkopolsce centralnej i zachodniej. Obszary o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa na tle regionu występowały głównie w Wielkopolsce wschodniej (6 powiatów) oraz północnej (3 powiaty). Wyjątek w tym zakresie stanowiły powiaty: nowotomyski znajdujący się w Wielkopolsce zachodniej oraz jarociński usytuowany w centralnej części województwa i otoczony przede wszystkim obszarami o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych do produkcji rolnej w skali regionu.

Wyniki grupowania zostały potwierdzone wcześniejszymi rezultatami badań innych autorów, na temat potencjału produkcyjnego w Wielkopolsce. Stwierdzono w nich także, że region wielkopolski charakteryzuje się znacznym

Rys. 1. Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w Wielkopolsce względem powiatów (ujęcie lokalne)

Uwarunkowania zasobowe rolnictwa względem Wielkopolski:

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Witek 1993, Urząd Statystyczny w Poznaniu (2003 b-d).

zróźnicowaniem przestrzennym tego potencjału (Majchrzak, Wysocki 2007, s. 217–221). Stwierdzono, że obszary o najlepszych warunkach produkcyjnych rolnictwa występują w gminach umiejscowionych w południowo-zachodniej części tego województwa (Majchrzak, Wysocki 2007, s. 220) co było zgodnie z przeprowadzonym szeregowaniem, w którym odpowiadały one powiatom zaliczonym do skupienia o korzystnych uwarunkowaniach do produkcji rolnej. Poza tym w badaniach A. Majchrzak i F. Wysockiego (2007) stwierdzono, że niskim potencjałem produkcyjnym rolnictwa na tle pozostałych gmin, charakteryzują się gminy położone w północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa wielkopolskiego (Majchrzak, Wysocki 2007, s. 221), co odpowiadało położeniu powiatów zaklasyfikowanych do obszarów o najgorstszych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w Wielkopolsce.

Działania proefektywnościowe na obszarach różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa w regionie wielkopolskim w latach 2004–2012

Wykorzystanie środków finansowych z UE w ramach działania modernizacja gospodarstw rolnych było w Wielkopolsce zdecydowanie bardziej zróźnicowane przestrzennie niż wykorzystanie przez indywidualne gospodarstwa z Wielkopolski środków finansowych na inwestycje w gospodarstwach rolnych. Jeśli idzie o środki finansowe na modernizację gospodarstw rolnych to największa liczba indywidualnych gospodarstw rolnych z nich korzystających, występowała w powiecie gostyńskim, należącym do obszarów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu (średnio 9,21 umów na 100 gospodarstw), zaś najniższa była w gospodarstwach z powiatu konińskiego, należącego do obszaru o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa (średnio 2,69 umów na 100 gospodarstw). Tendencja ta dotyczyła również kwot wsparcia, przypadających na 100 indywidualnych gospodarstw rolnych. Natomiast, biorąc pod uwagę środki finansowe na inwestycje w gospodarstwach rolnych, to największa liczba umów przypadających na 100 gospodarstw indywidualnych występowała w powiecie gnieźnieńskim i następnie międzychodzkiem (odpowiednio 3,18 i 3,09 umów na 100 gospodarstw), zaś najmniejsza w powiecie ostrowskim i konińskim (odpowiednio 0,89 i 0,88 umów na 100 gospodarstw), które należały do obszarów w Wielkopolsce o niekorzystnych uwarunkowaniach rolnictwa względem regionu. Również biorąc pod uwagę średnie wartości umów przypadających na 100 gospodarstw indywidualnych z tych powiatów to tendencje te nie zmieniały się. Większe zróźnicowanie przestrzenne jeśli idzie o działania proefektywnościowe finansowane z programu *modernizacja gospodarstw rolnych* niż z działania *inwestycje w gospodarstwach rolnych* mogło wynikać z czasu po integracji Polski z UE oraz faktu, że program *modernizacja gospodarstw rolnych*

był następstwem programu *inwestycje w gospodarstwach rolnych*, a zatem gospodarstwa rolne posiadały większe doświadczenie w ubieganiu się o środki finansowe z UE oraz postrzegały aplikowanie o nie jako mniej ryzykowne niż w latach wcześniejszych.

Tabela 1. Liczby umów na działania proefektywnościowe w regionie wielkopolskim, w latach 2004–2012, przypadające na sto indywidualnych gospodarstw rolnych z danego powiatu

Modernizacja gospodarstw rolnych				
Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w skali regionu	2007	2009	2013	Razem
korzystne	1,84	2,80	2,72	7,35
neutralne	1,27	2,13	2,05	5,45
niekorzystne	0,97	1,64	1,62	4,23
Inwestycje w gospodarstwach rolnych				
Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w skali regionu	2004	2005	2007	Razem
korzystne	0,35	1,57	0,14	2,06
neutralne	0,35	1,31	0,12	1,78
niekorzystne	0,23	0,86	0,11	1,19

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań ARiMR w Poznaniu.

Biorąc pod uwagę podział powiatów w Wielkopolsce, na grupy różniące się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa, to w poszczególnych latach, jak i średnio we wszystkich latach objętych analizami, widoczne są zdecydowanie większe ilości umów na wsparcie finansowe z UE, w ramach działań proefektywnościowych w gospodarstwach z obszarów o korzystniejszych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa niż z powiatów, gdzie były one mniej korzystne. Szczególnie wskazuje na to analiza porównawcza liczby umów na 100 gospodarstw indywidualnych z powiatów o korzystnych i niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. Na tej podstawie należy powiedzieć, że wykorzystanie środków finansowych z UE, na działania proefektywnościowe w Wielkopolsce różniło się co do częstotliwości na obszarach o odmiennych warunkach zasobowych rolnictwa w skali regionu, w ten sposób, że gospodarstwa z powiatów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych realizowały programy, których celem było zwiększenie efektywności produkcji częściej niż gospodarstwa z powiatów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali Wielkopolski. W ten sposób dochodziło do polaryzacji zrównoważenia rolnictwa indywidualnego, w wymiarze ekonomicznym, pomiędzy obszarami, różniącymi się uwarunkowaniami zasobowymi dla sektora rolnego w Wielkopolsce. Potwierdzono zatem iż, na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych

bowych rolnictwa w skali Wielkopolski w latach 2004–2012 rolnicy częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań proefektywnościowych, niż rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego.

Działania prośrodowiskowe na obszarach różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa w regionie wielkopolskim w latach 2004–2012

Wykorzystanie środków finansowych z UE w ramach działań prośrodowiskowych, w Wielkopolsce było znacznie zróżnicowane przestrzennie. Powiatem o największej liczbie umów w ramach programów rolnośrodowiskowych, przypadających na sto indywidualnych gospodarstw rolnych w całym okresie badawczym, był powiat wrzesiński (aż 25,72), zaś najmniejszej powiaty: rawicki (3,39), koniński (3,63) kościański (3,80), które należały do grup obszarów różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. Jeśli idzie o działania na zalesianie gruntów rolnych oraz innych niż rolne zróżnicowanie między powiatami w Wielkopolsce było tu mniejsze. Najwięcej umów na realizację tych działań w całym okresie badawczym, przypadających na sto gospodarstw indywidualnych występowało w powiecie międzychodzkiem (3,09), zaś najmniej ich było w powiecie złotowskim (0,04).

Tabela 2. Liczby umów na działania prośrodowiskowe w regionie wielkopolskim, w latach 2004–2012, przypadające na sto indywidualnych gospodarstw rolnych z danego powiatu

Zalesianie gruntów rolnych oraz innych niż rolne										
Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w skali regionu	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Razem
korzystne	0,07	0,14	0,08	0,06	0,04	0,07	0,04	0,01	0,02	0,53
neutralne	0,10	0,23	0,10	0,11	0,12	0,08	0,05	0,07	0,07	0,94
niekorzystne	0,05	0,12	0,11	0,08	0,06	0,06	0,07	0,04	0,05	0,64
Program rolnośrodowiskowy										
Uwarunkowania zasobowe rolnictwa w skali regionu	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Razem
korzystne	0,03	1,10	2,17	1,70	1,26	0,63	1,18	1,85	1,86	11,78
neutralne	0,05	1,83	1,71	1,82	1,17	0,68	1,45	1,62	1,62	11,96
niekorzystne	0,05	1,65	1,29	1,81	1,26	0,63	1,62	1,48	1,75	11,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań ARiMR w Poznaniu.

Analiza wykorzystania środków finansowych z UE na działania prośrodowiskowe wykazała, że gospodarstwa z powiatów w Wielkopolsce o odmiennych uwarunkowaniach zasobowych w skali regionu, różniły się tylko nieznacznie ilością umów na te działania. Dotyczyło to zarówno poszczególnych lat, jak i ogólnej liczby umów przypadających na indywidualne gospodarstwo rolne w latach 2004–2012. Zgodnie z badaniami innych autorów spodziewano się wykazać, że liczba umów, w ramach działań prośrodowiskowych, przypadająca na sto gospodarstw indywidualnych będzie wyższa w powiatach, charakteryzujących się niekorzystnymi uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa w skali całego województwa wielkopolskiego niż liczba tych umów przypadających na gospodarstwo rolne z powiatów gdzie uwarunkowania te są korzystne. Analiza wykazała jednak, że różnice między gospodarstwami z tych obszarów w Wielkopolsce były niewielkie, a nawet że ogólna liczba umów w ramach programu rolnośrodowiskowego, w latach 2004–2012, na jedno gospodarstwo indywidualne, była nieznacznie wyższa w rolnictwie indywidualnym obszarów o najkorzystniejszych uwarunkowaniach zasobowych w skali regionu wielkopolskiego. Dodatkowo podkreślało to konieczność odrzucenia hipotezy, że rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań prośrodowiskowych, niż rolnicy z obszarów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego.

Podsumowanie i wnioski

W wyniku przeprowadzonych analiz przyjęto tylko pierwszą część hipotezy opracowania głoszącej, że: na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali Wielkopolski, w latach 2004–2012, rolnicy częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań proefektywnościowych, niż rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. Badania dowiodły bowiem, że w Wielkopolsce gospodarstwa z powiatów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa realizowały programy, których celem było zwiększenie efektywności produkcji, częściej niż gospodarstwa z powiatów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali Wielkopolski. Można więc powiedzieć, że w wyniku tego pogłębiało się przestrzenne zróżnicowanie rolnictwa indywidualnego w Wielkopolsce, w zakresie zrównoważenia ekonomicznego, w wymiarze ekonomicznym. Badania zaprzeczyły natomiast stwierdzeniu, że na obszarach w Wielkopolsce, różniących się uwarunkowaniami zasobowymi dla sektora rolnego, następowało pogłębianie różnic w zakresie ich zrównoważenia w wymiarze środowiskowym. Dowiedziono bowiem, że gospodarstwa z powiatów w Wielkopolsce o odmiennych uwarunkowaniach

zasobowych w skali regionu, różniły się tylko nieznacznie, ilością umów na działania prośrodowiskowe. Pogłębiające się po integracji Polski z UE, przestrzenne zróżnicowanie w zakresie zrównoważenia rolnictwa indywidualnego, w wymiarze ekonomicznym, pomiędzy obszarami różniącymi się uwarunkowaniami zasobowymi dla tego sektora, mogło być przejawem różnic, będących cechami charakterystycznymi rolnictwa porównywanych obszarów. W świetle definicji spójności terytorialnej nie stanowiłoby to zjawiska niekorzystnego, gdyż nie oznacza ona dążenia do ujednolicania zasobów i struktur, lecz do wykorzystania istniejącego zróżnicowania regionalnego i zapewnienia harmonijnego rozwoju we wszystkich obszarach przy zachowaniu tych różnic, będących cechami charakterystycznymi danego obszaru (Komisja Europejska 2008 s. 3–5 za: Majchrzak 2010, s. 116 i 117).

Bibliografia

- CZUBAK W., SADOWSKI A., WIGIER M. (2014), *Inwestycje w rolnictwie polskim po integracji z Unią Europejską*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań.
- FIEDOR B., JOŃCZY R. (2009), *Globalne problemy interpretacji i wdrażania koncepcji sustainable development*, [w:] *Rozwój zrównoważony, teoria i praktyka*, B. Fiedor, R. Jończy (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- JÓZWIAK W. (2005), *Dochody różnych grup polskich gospodarstw na tle dochodów gospodarstw starej Unii*, „Sytuacja ekonomiczna i aktywność gospodarstw różnych grup polskich gospodarstw rodzinnych”, zeszyt 7, Warszawa.
- Komisja Europejska (2008), Komunikat Komisji do Rady Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, *Zielona księga w sprawie spójności terytorialnej. Przekształcenie różnorodności terytorialnej w siłę*, COM(2008) 616, SEC(2008) 2550.
- KOPIŃSKI J. (2010), *Bilans azotu w Polsce na tle zmian intensywności produkcji rolniczej*, Studia i Raporty IUNGPIB, zeszyt 20, Puławy.
- MAJCHRZAK A., WYSOCKI F. (2007), *Potencjał produkcyjny rolnictwa w województwie wielkopolskim*, Roczniki Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, tom IX, zeszyt 2.
- KOZYRA J., SIEBIELEC G. (2014), *Stan środowiska przyrodniczego na obszarach wiejskich*, [w:] Nurzyńska I., Poczta W. (red.), „Polska wieś 2014. Raport o stanie wsi”, Wydawnictwo Scholar, Warszawa.
- MAJCHRZAK A. (2015), *Ziemia rolnicza w krajach Unii Europejskiej w warunkach ewolucji wspólnej polityki rolnej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- PAJEWSKI T. (2014), *Programy rolnośrodowiskowe jako forma wspierania ochrony środowiska na terenach wiejskich*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 107, Warszawa.
- PAWLEWICZ A., BÓRAWSKI P. (2013), *Realizacja programu rolnośrodowiskowego w Polsce*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, tom XV, zeszyt 2, Warszawa.

- POCZTA W., SIEMIŃSKI P., SIERSZCHULSKI J. (2012), *Przestrzenne zróżnicowanie aktywności rolników w pozyskiwaniu środków unijnych na rozwój gospodarstw rolnych w Wielkopolsce na przykładzie działania „modernizacja gospodarstw rolnych*, Journal of Agribusiness and Rural Development nr 3(25), Poznań.
- Urząd Statystyczny w Poznaniu (2003b), *Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich województwo wielkopolskie*, Wyd. Urzędu Statystycznego w Poznaniu, Poznań.
- Urząd Statystyczny w Poznaniu (2003c), *Ważniejsze dane o podregionach, powiatach i gminach województwa wielkopolskiego*, Wyd. Urzędu Statystycznego w Poznaniu, Poznań.
- Urząd Statystyczny w Poznaniu (2003d), *Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych; województwo wielkopolskie*, Wyd. Urzędu Statystycznego w Poznaniu, Poznań.
- WITEK T. (1993), *Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski*, [w:] Szalczyk Z. *Zróżnicowanie warunków produkcji i zasobów rolnictwa w Wielkopolsce*, [w:] Czyżewski A. (red.), *Współczesne problemy agrobiznesu w Polsce*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001.
- ZIĘTARA W., (2005), *Kierunki i możliwości rozwoju gospodarstw mlecznych i trzodowych w Polsce*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu tom XVII, zeszyt 1, Warszawa.

Polityka rolna UE a zrównoważony rozwój rolnictwa w regionie wielkopolskim

Streszczenie

Celem opracowania było określenie wpływu instrumentów wspólnej polityki rolnej (WPR) na zrównoważony rozwój rolnictwa obszarów różniących się uwarunkowaniami zasobowymi w Wielkopolsce. W artykule postawiono hipotezę, że na obszarach o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali Wielkopolski, w latach 2004–2012, rolnicy częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań proefektywnościowych, niż rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. Z kolei rolnicy z obszarów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa częściej pozyskiwali środki finansowe z UE w ramach działań prośrodowiskowych, niż rolnicy z obszarów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w skali regionu wielkopolskiego. W związku z tym po integracji z UE następowała polaryzacja w stopniu zrównoważenia środowiskowego i ekonomicznego rolnictwa regionu wielkopolskiego. Badania dowiodły, że w latach 2004–2012 gospodarstwa z obszarów o korzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w Wielkopolsce korzystały częściej z środków finansowych na działania proefektywnościowe niż rolnicy indywidualni z powiatów o niekorzystnych uwarunkowaniach zasobowych rolnictwa w tym regionie. W przypadku środków finansowych na działania prośrodowiskowe pomiędzy indywidualnymi gospodarstwami rolnymi, z obszarów różniących się uwarunkowaniami zasobowymi rolnictwa w Wielkopolsce, różnice w zakresie wsparcia finansowego z UE były nieznaczne. W związku z tym przyjęto tylko pierwszą część hipotezy opracowania.

Słowa kluczowe: rolnictwo, zrównoważony rozwój regionalny, zasoby, Wielkopolska

The European Union's (EU) agricultural policy and the sustainable development of agriculture in the Wielkopolska region

Abstract

The aim of this study is to determine the impact of instruments of the common agricultural policy (CAP) on the sustainable development of agriculture in areas with different resource conditions in the Wielkopolska region. The article hypothesizes that farmers from areas with favourable agricultural resource conditions more often obtained EU funds for pro-effective actions between 2004 and 2012 than farmers from areas with worse agricultural resource conditions. However, farmers from areas with worse agricultural resource conditions obtained more funds from the EU for environmental actions than farmers from areas with favourable agricultural resource conditions. The study has shown that between 2004 and 2012, farms in areas with favourable agricultural resource conditions in Wielkopolska obtained more funds for pro-effective actions than farmers from districts with worse agricultural resource conditions in Wielkopolska. Differences between the amounts of financial resources obtained by individual farmers in areas with different agricultural resource conditions for environmental activities were insignificant. Therefore, only the first part of the hypothesis set forth in this article is accepted.

Key words: agriculture, sustainable regional development, resources, Wielkopolska

JEL: Q10, Q18

Wpłynęło do redakcji: 28.02.2017 r.

Skierowano do recenzji: 06.03.2017 r.

Zaakceptowano do druku: 19.05.2017 r.